

Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci Bc. Lenky Komrskové

Název práce: Subkultura grafitti z genderové perspektivy

Oponentský posudek vypracovala: Mgr. et Mgr. Tereza Jiroutová Kynčlová

Diplomová práce Lenky Komrskové je věnována neotřelému tématu subkultury grafitti z hlediska genderové analýzy. Volbu tématu považuji za vynalézavou a jakožto „outsiderka“ ve vztahu ke zkoumané subkultuře hodnotím práci jako informačně velice zajímavou, leč pojednanou především spíše deskriptivně než analyticky, což je jeden z hlavních požadavků na magisterskou práci. V tomto ohledu musím předeslat, že práce podle mého názoru navzdory obsahovému nasazení a demonstrovanému zájmu autorky o téma není s to dostát kriticko-analytickým požadavkům na akademické psaní. Přesto kvituji zaměření práce na subkulturu, jejíž genderová analýza si zaslouží mnohem větší pozornost, než které se jí zatím dostalo, a to jak v českém, tak i zahraničním kontextu.

Nicméně právě míšení českého kontextu se zahraničním, respektive systémem, jímž se výběr citací, literatury a respondentů/respondentek v práci řídí, považuji za zmatečný. Jinými slovy, není z práce patrné, podle jakého klíče autorka primární i sekundární zdroje volila (bylo měřítkem kvality vždy to, že se jedná o „jediné“ či „základní“ zdroje literatury???) či podle jakých kritérií volila respondenty. Jelikož se jedná o analýzu subkultury definované jako maskulinní, jejímž cílem je ozřejmit především dynamiku mezi muži-členy a ženami-členkami této subkultury, je s podivem, že hlavními zpovídávanými hlasy, kterým je věnováno nejvíce prostoru, jsou dva hlasy mužské. Ačkoliv diplomantka prováděla strukturované a polostrukturované rozhovory (jak sama uvádí) s větším počtem žen než mužů, prostor, který hlasům žen-writerek věnuje je v práci umenšen, aniž by bylo vysvětleno proč. Je to proto, že muži byli sdílnější? Že měla autorka více času či prostoru s mužskými respondenty debatovat? Proč nejsou tyto aspekty v práci zmíněny? Jaký vliv má tento přístup na možné teoretické i analytické výstupy diplomové práce? Jakou roli zde hraje pozice výzkumnice?

Tyto otázky se samy nabízejí především proto, že autorka napříč celou prací opakovaně demonstruje nedostatečný výzkumný odstup nejen od tématu, nýbrž i od názorů respondentů/respondentek, což jí znemožňuje výstupy kriticky analyzovat. Mnohem blíže je diplomantka pozici výzkumnice „gone native“, než výzkumnice, která s ohledem na definovanou a především kriticky reflektovanou pozici dokáže zhodnotit a vyhmátnout významové inkonzistence v analyzovaných výpovědích, respektive odborných textech. O tom svědčí i velice nekoherentní řazení jednotlivých částí práce a jejich uspořádání. Části, jež by měly být předřazeny spíše na začátek práce (např. část 6), jsou situovány na závěr, čímž se vlastní genderová analýza otevírá až za polovinou diplomové práce, což považuji za velice nešťastné, neboť se tím autorka výrazně okrádá o prostor pro vlastní předmět zkoumání.

Jakkoliv výše výběr tématu hodnotím kladně, jsem toho názoru, že záběr zkoumání je zvolen příliš široce, jak jej již naznačeno výše s ohledem na český, respektive zahraniční kontext. Toto se nejjasněji ukazuje hned v úvodní části práce, kde autorka vyvrací postuláty birminghamského centra kulturních studií, které subkulturu grafitti spojuje s dělnickou třídou. Problém spočívá především v tom, že CCCS hovoří o BRITSKÉ scéně, nikoliv o grafitti scéně OBECNĚ, a tudíž nelze jeho parciální tvrzení i výzkum extrapolovat či přenášet do odlišných kulturních a sociálních kontextů, jak činí diplomantka s ohledem na vývoj grafitti v USA či ČR (navíc s minimální reflexí časových odstupů).

Pokud navíc autorka uvádí, že česká grafitti scéna není třídě definována a současně upozorňuje na fakt, že prominentní writeři a writerky se rekrutují/rekrutovali z elitních uměleckých škol a současně zmiňuje finanční náročnost psaní grafitti (s ohledem na pořizování sprejů či inspirační cestování do zahraničí), lze spíše souhlasit, že grafitti v ČR skutečně nevystupuje ze situace dělnické třídy, ale již nelze tvrdit, že není s kategorií třídy spjata. Navrhovala bych, aby tuto argumentační inkonzistenci diplomantka tematizovala během obhajoby práce.

Dále bych navrhovala, aby autorka ozřejmila, jakým způsobem pracuje v termínu „ghetto“, které je v této části opakovaně zmiňováno. Zdá se totiž, že autorka

nekriticky přejímá význam, který na straně 14 tomuto pojmu připisuje jeden ze zdrojů, a nikoliv s ohledem na to, jak bývá „ghetto“ historicky a etymologicky chápáno. Bylo by vhodné zde tudíž vysvětlit, jak si subkultura přetváří zavedenou terminologii a naplňuje ji svými významy, jež – nutno poznamenat – nejsou třídně, rasově a ani genderově a kulturně neutrální.

Metodologie diplomové práce není jasně definována, taktéž není nikde definováno, jakým způsobem autorka pracuje s kategorií genderu, respektive pohlaví – na několika místech se zdá, že s nimi diplomantka pracuje jako se synonymy (str. 60). Pokud autorka pracuje s polostrukturovanými a strukturovanými rozhovory, očekávala bych, že alespoň otázky strukturovaných rozhovorů budou součástí přílohy DP (zde hodnotím kladně začlenění slovníčku). Autorka zmiňuje též metody orální historie, avšak toto není nijak blíže specifikováno; dále není nijak definován vzorek článků z tisku/médií, na nichž autorka poodhaluje působení genderových stereotypů namířených proti ženám-writerkám (str. 16).

Diplomová práce je podle mého názoru nedostatečně proodkazovaná, za nevyhovující považuji především práci s teoretickou literaturou, a to jak ve vztahu k subkulturám, tak ve vztahu k genderu. Toto ostatně odráží i na magisterskou diplomovou práci dosti skromný seznam bibliografie. Právě teoretická literatura týkající se problematiky subkultur obecně – a tedy nejen subkulturní grafitti či hip hopu – by podle mého názoru autorce poskytla nástroje, jak lépe analyticky ošetřit aspekty, jež bývají se subkulturami spojovány (ať již jsou zkoumány z genderového hlediska či nikoliv). Tyto momenty se týkají například tématu komodifikace subkulturní tržní mechanismy, otázek udržování ilegálního statusu a vyjednávání „přijatelnosti“ subkulturní pro mainstream, problematiky reprodukce hierarchických/mocenských a/i genderových stereotypů, které jsou přítomny v kultuře většinové atd. Právě pojednání těchto konkrétních problémů by mohlo rozšířit možnosti analýzy práce v momentech, kdy autorka docela úspěšně detekuje potenciál pro analytické téma, ale spokojuje se jen s deskripcí.

Např. na str. 61-62 by si autorka mohla klást otázku, zda je sexismus v subkulturě grafitti u writerů obecným jevem (reflektujícím postavení žen v androcentrické společnosti), nebo je např. reakcí writerů na vstup žen do subkulturní, která se definuje jako maskulinní? Jinými slovy, jedná se o projev univerzálního sexismu, nebo je to parciální fenomén, který má bránit proměně subkulturní? Do jaké míry může být například „šikanování“ mladších writerů nebezpečné pro soudržnost subkulturní? Není status writerů založený na respektu vůči jejich stylu arbitrárním rozhodnutím mocenských struktur v rámci subkulturní a nikoliv „přirozeným“ projevem rozeznání autority? A jak je tato autorita genderována? Jak funguje v subkulturě politika uznání? Lze tento koncept v rámci subkulturní uplatňovat? A na jaké charakteristiky a projevy subkulturní? Mohou genderové stereotypy paradoxně ženám v grafitti subkulturě skýtat nějaké strategie jak se uplatnit, nebo jsou vždy jen negativní? Hledají writerky oproti mužům jiné strategie/místa/postupy, jak se vyrovnat s ilegalitou/postavením grafitti? Jak autorka chápe pojem přirozenosti, který ona sama i její respondenti/ky často zmiňují? Je tento pojem pro užití v subkulturě přijatelný a nosný, nebo diskursivně zabraňuje nahlížet konstruovanost pravidel subkulturní? Jakým způsobem si autorka vysvětluje rozdíly ve výpovědích českých a zahraničních writerek v tom, že české zástupkyně (str. 72) nejmenují bariéry ve vstupu do subkulturní? Co toto vypovídá o české subkulturní scéně a genderovém nastavení společnosti?

Jak v předešlém odstavci implicitně naznačuji, práce má potenciál otázky klást, bohužel toto není v práci dostatečně vytěženo a zodpovězeno. Proto navrhuji, aby diplomantka předestřené dotazy ozřejmila u obhajoby. **S ohledem na uvedené práci sice doporučuji k obhajobě, ale hodnotím známkou dobře.**

Mgr. et Mgr. Tereza Jiroutová Kynčlová

V Praze 15.10. 2012